

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

Юрій Бідзіля

Юрій БІДЗІЛЯ

« 30 »

серпня

2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

ДАЛЕКТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Українська мова і література. Англійська мова і література
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма практики «Діалектологічна практика» для здобувачів вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014 Середня освіта** предметної спеціальності **014.01 Середня освіта (Українська мова і література)** освітньої програми «Українська мова і література. Англійська мова і література».

Розробник:

Пискач Ольга Дмитрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Миголінець Ольга Федорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри української мови**.

Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри _____

Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією **філологічного факультету**.

Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії _____

Василь ШАРКАНЬ

1.

ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин –180	2-й	3-й
Вид підсумкового контролю: диференційований залік Форма підсумкового контролю: усний захист	Семестр:	
	4-й	6-й
	Індивідуальна робота:	
	120 год	60 год
	Самостійна робота:	
	60 год	120 год

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета діалектологічної практики: **навчальна**: поглибити і розширити знання здобувачів вищої освіти з української діалектології; **наукова**: виробити навички науково-дослідної роботи в процесі збирання й вивчення українського діалектного мовлення; **виховна**: виховувати в здобувачів любов до рідного краю, до мови, звичаїв, обрядів свого народу; **професійна**: сформувати в здобувачів освіти навички виявлення впливу діалектного оточення на усне і писемне мовлення школярів; **прагматична**: зібрати науково достовірні матеріали для подальших діалектологічних студій.

Основні **завдання** діалектологічної практики:

- зібрати лексичні матеріали за спеціальними програмами, укладеними доц. О.Д. Пискач та О.Ф. Миголінець;
- сформувані навички збирати й описувати діалектний матеріал;
- виробити навички аналізу діалектного мовлення.

Знання діалектних особливостей допоможе майбутнім учителям удосконалювати систему роботи, спрямовану на вивчення багатих народних традицій, дасть змогу розширити арсенал форм і методів роботи, використовувати їх на уроках української мови. Матеріали діалектологічної практики прислужатся при укладанні регіональних і загальних діалектних словників та атласів, поповненню національної фоно- та текстотеки. Діалектологічна практика дає здобувачам вищої освіти перші навички роботи в польових умовах, прищеплює їм знання та вміння, потрібні для майбутньої педагогічної та наукової діяльності.

Відповідно до освітньої програми «Українська мова і література. Англійська мова і література», проходження діалектологічної практики сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність вирішувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

Загальні компетентності (ЗК):

1. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (**ЗК 2**).
2. Здатність працювати в команді (**ЗК 4**).
3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (**ЗК 7**).
4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації (**ЗК 10**).

Фахові компетентності (ФК):

Здатність до формування в здобувачів освіти ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків (**ФК 1**).

Спеціальні (предметні) компетентності (ПК):

1. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт (**ПК 3**).
2. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти (**ПК 7**).
3. Здатність використовувати сучасні наукові методи філологічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти згідно із сучасними вимогами та репрезентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом (**ПК 8**).
4. Здатність управляти інформацією; здатність працювати самостійно; готовність здійснювати перевірку процесів збору, аналізу й систематизації інформації на основі різних її джерел (спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного наукового, творчого досвіду тощо) (**ПК 10**).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передумовами для проходження **діалектологічної практики** є опанування таких освітніх компонентів (навчальних дисциплін) освітньої програми:

ОК 17 «Українська діалектологія».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Згідно з освітньою програмою, проходження **діалектологічної практики** повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

Програмні результати навчання (ПРН)	Шифр ПРН
Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.	РН 5
Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.	РН 11
Пояснює особливості розвитку української мови і літератури, англійської мови і зарубіжної літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, оригінали творів англійською мовою й українські переклади англійськомовних художніх текстів, визначає їхні подібності й відмінності.	РН 14

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після проходження **діалектологічної практики**:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розуміння базових понять української діалектології та їх значення для майбутньої педагогічної діяльності в сільській місцевості; уміння визначати на основі фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних ознак належність діалекту до певного наріччя та говору, порівнювати їх із літературною мовою.	РН 5
Здатність толерантно й конструктивно спілкуватися з респондентами з метою якісного збору фактичного матеріалу практики.	РН 11
Уміння збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти живорозмовної мови й використовувати їх для розв'язання складних завдань у галузі наукової та педагогічної діяльності; здатність до наукової оцінки діалектних явищ з огляду на їх формування і розвиток.	РН 14

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Базами **діалектологічної практики** є населені пункти України (переважно села) з виразним діалектним мовленням. Здобувачі освіти можуть самостійно з дозволу керівника практики та за погодженням завідувача кафедри підбирати самостійно місце проходження практики і пропонувати його як базу практики за умови, що говірка обраного населеного пункту є українською, цілісною й автентичною.

Базою діалектологічної практики також може слугувати Інтерактивна мапа говорів української мови (URL: <https://dialectmap.org/>) – новаторський проект, розроблений фахівцями факультету інформаційних технологій та філологічного факультету УжНУ. Інтерактивна карта дозволяє вносити в базу даних діалектний мовний матеріал і таким чином тестувати розробку ІТ-фахівців, які працюють над удосконаленням функціоналу.

Закріплення здобувачів за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету. Розподіл здобувачів освіти заочної форми навчання оформлюється розпорядженням декана. Бази визначають відповідальний методист університету та керівники практики від кафедри української мови.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

У рамках обсягу навчальних годин «Діалектологічної практики» передбачено 60 годин самостійної та 120 годин індивідуальної роботи (для здобувачів заочної форми навчання 120 год. самостійної та 60 год. індивідуальної роботи).

1. Загальне ознайомлення з обстежуваною говіркою. Під час підготовки до практики її учасники повинні ознайомитися з територією, культурою, релігією та історією регіону, у якому розташований визначений для обстеження населений пункт, зрозуміти, до якого наріччя, говору, говірки він належить. Прибувши на місце проходження практики, здобувач вищої освіти детально вивчає фонетичні, лексичні та граматичні риси відповідної говірки шляхом фіксації суцільного мовлення на телефон чи диктофон. Необхідно виявити типовість і регулярність говіркових рис залежно від віку, професії чи соціального статусу діалектоносіїв. Певну допомогу в цій ділянці практики здобувач освіти може одержати від учителів-філологів та істориків місцевої школи, від старости села та ін.

2. Добір респондентів. Респондентами (інформаторами) діалектологічної практики слід обирати корінних жителів, які не виїжджали надовго за межі населеного пункту і не перебували поза своїм говірковим оточенням. Це мають бути передусім дотепні, майстерні комунікатори, хороші знавці матеріальної й духовної культури своєї місцевості, люди з добрим слухом, без мовленнєвих вад, із розвиненим мовним чуттям. Якщо інформатор середнього чи молодого віку, варто враховувати, щоб його батьки були вихідцями з цього ж села. Здобувачі вищої освіти записують діалектні матеріали за спеціальними питальниками (один із двох запропонованих), розробленими керівниками практики. Запис обрядової лексики варто здійснювати від респондентів середнього і літнього віку. Для забезпечення повноти, правильності відповідей на всі питання доцільно обрати кількох оповідачів. Зібрані матеріали повинні відображати динаміку мовних змін у системі говірки, тому необхідно добирати інформаторів із різних вікових груп.

3. Опитування. Перед заповненням питальника здобувачеві-практикантові треба в доступній формі детально розповісти своїм респондентам про значення для науки діалектологічних досліджень, пояснити, що народна мова зазнає змін, спричинених багатьма факторами. Збирання лексики народних говорів пов'язане зі значними труднощами, що зумовлено передусім надто широким колом понять народної матеріальної та духовної культури, в чому записувач повинен сам добре орієнтуватися, щоб грамотно поставити інформаторові питання й одержати на нього правильну відповідь. Для забезпечення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один із яких веде бесіду, а інший записує матеріал. Перевагу також треба надавати опитуванню в присутності кількох (трьох – п'яти) інформаторів. Це давало б змогу усувати складності, непорозуміння, сумніви тощо й одержувати повну і достовірну інформацію. Дуже важливо, щоб здобувачі були уважними до синонімічного багатства діалектної мови. Особливо це необхідно в таких випадках: а) коли в сусідніх селах уживають інші назви; б)

коли оповідачі повідомляють лише літературну назву; в) коли записи проводять у зонах перехідних говірок. У випадку, коли оповідачі не можуть дати відповіді або вона видається не зовсім переконливою, треба за допомогою додаткових питань з'ясувати справжню ситуацію в обстежуваній говірці (відповіді нема, бо нема поняття; немає родової (загальної) назви, а вживають лише видові найменування; поняття нема, але назва відома з сусідніх говірок чи літературної мови тощо). Усі сумнівні відповіді та моменти, коли від основних оповідачів не вдалося одержати переконливих відповідей або коли ці оповідачі щось пояснювали невпевнено, треба уточнити в кількох інших місцевих жителів чи вчителів-словесників.

4. Запис діалектного матеріалу. Перед початком запису фактажу збирачі (експлоратори) діалектного матеріалу в певному селі повинні зафіксувати національний склад населення, його віросповідання, з'ясувати, які міграційні процеси відбувалися в межах населеного пункту, історичні відомості про нього (з різних переказів, документів), зафіксувати колишні назви села та їх динаміку, колишній і сучасний адміністративний поділ. Обов'язково треба зазначити віддаленість населеного пункту від найближчого міста, наявність у ньому різних топонімічних об'єктів (присілків, річок, гір та ін.) і їх назв, підприємств, архітектурних пам'яток, навчальних закладів тощо. Важливо також згадати видатних осіб, які народилися тут. Усе записане треба охайно паспортизувати.

Здобувач-практикант, як записувач діалектного матеріалу, повинен бути уважним, спостережливим і точним. Усі відповіді на питання, додаткову інформацію, зауваження оповідачів слід фіксувати чітко, виразно і чітко. Якщо в обстежуваній говірці відсутня якась назва (відповідь), бо немає реалії чи поняття, про яке йдеться в певному пункті питальника, то це треба зазначити. Якщо в говірці трапляються якісь специфічні чи рідковживані назви, реліктові слова, варто подавати їх у конкретному транскрибованому контексті (реченні). Необхідно намагатися фіксувати детальні відомості про стилістично марковані слова-відповіді (*зрубіле, зневажливе, лайливе, пестливе, сороміцьке* тощо). Після завершення практики здобувачі подають аудіо- або відеозапис частини зібраних матеріалів.

5. Аналіз діалектних текстів. Важливим джерелом дослідження народних говорів є діалектні тексти, які допомагають краще усвідомити фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні особливості певного говіркового масиву. Упродовж діалектологічної практики здобувач вищої освіти повинен записати на аудіо- та відеоносії цікаві діалектні матеріали, які відтворюють не лише мовні риси говірок, а й особливості духовної та матеріальної культури їх носіїв.

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
	Настановча конференція стосовно діалектологічної практики. Ознайомлення з наказом чи розпорядженням про практику, загальним планом практики та її основними завданнями, формами роботи, робочою та звітною документацією, вимогами до її оформлення, із правилами техніки безпеки тощо. Складання індивідуального плану практики.	Перший тиждень
	Загальне ознайомлення з місцем проходження практики та обстежуваною говіркою, добір респондентів.	Перший тиждень

Опитування респондентів. Запис діалектного матеріалу за програмою-питальником. Аналіз діалектних текстів.	Другий – третій тиждень
Оформлення звітної документації практики й подання її на кафедру української мови.	Четвертий тиждень та впродовж п'яти днів після завершення практики
Захист діалектологічної практики.	За графіком кафедри
Загальна тривалість практики	4 тижні

8. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Діалектологічна практика припадає на кінець 4/6 навчального семестру і триває чотири тижні. Відповідальність за організацію, проведення і контроль практики покладається на першого проректора університету. Організацію практики та керівництво нею від кафедри української мови здійснює викладач відповідно до свого педагогічного навантаження: перед початком практики він перевіряє готовність баз практики та здійснює всі необхідні заходи для проведення практики на належному рівні; в перший день практики проводить цільовий інструктаж із техніки безпеки та охорони праці, про що робить відповідний запис у Журналі реєстрації інструктажів з охорони праці на робочому місці; видає здобувачам вищої освіти пакет усіх необхідних документів; консультує здобувача під час практики; приймає письмовий звіт здобувача освіти про виконання ним програми практики; у складі комісії приймає залік із практики; після закінчення практики подає завідувачу кафедри звіт про проведення практики. Діалектний матеріал здобувачі записують за однією із запропонованих програм, розроблених керівниками практики, доцентами О.Д. Пискач та О.Ф. Мигoliniць, – це «Сімейні звичаї та обряди» і «Календарна обрядовість», «Дієслова» і «Дитяча лексика».

Робота на Інтерактивній мапі передбачає фіксацію здобувачами наперед визначених керівниками практики матеріалів із «Лінгвістичного атласу українських говорів Закарпатської області...» Й.О. Дзензелівського та «Словника закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» І.В. Сабадоша.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Звіт повинен відображати виконання здобувачем усіх розділів програми практики та індивідуального завдання.

Звітні матеріали діалектологічної практики містять такі структурні елементи:

1. **Титульна сторінка** оформлена за зразком (додаток А в робочій програмі).
2. **Зміст** (додаток Б у робочій програмі).
3. **Вступ** (містить таку інформацію: а) історія села (наукові факти та легенди); б) особливості говірки (фонетичні, морфологічні, синтаксичні) та її належність до говору і наріччя; в) відомості про респондентів (прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, освіта, соціальний стан)).
4. **Запис діалектного матеріалу** за питальником (здійснюється фонетичним письмом і технічними засобами).
5. **Текст діалектного мовлення**, записаний фонетичною транскрипцією (додаток В у робочій програмі).

6. **Висновки** (повинні містити таку інформацію: а) процеси архаїзації та інновації в досліджуваній лексиці; б) стилістична диференціація зібраного діалектного матеріалу; в) труднощі, які виникали під час збору діалектного матеріалу, та шляхи їх подолання).
7. **Додатки: аудіо- чи відеозаписи** діалектних текстів і відповідей на питальник (загальна тривалість звучання – не менше 30 хв.). Усі аудіозаписи мають бути якісними і стосуватися теми практики.

Технічні вимоги до матеріалів практики: тексти виконані в редакторі Word для Windows. Назви файлів містять відповідно підписані; тексти файлів оформлено відповідно до таких вимог: поля – верхнє, нижнє та ліве – 2,5 см, праве – 1,5 см. Шрифт Times New Roman, розмір – 14, стиль – «нормальний» («звичайний»); міжрядковий інтервал – 1,5; абзацний відступ – 1,5 см. Текст друкується без переносів. Ілюстративний матеріал виділено курсивом; сторінки пронумеровано.

Політика щодо академічної доброчесності

Викладач і здобувач вищої освіти мають дотримуватися ст. 36 Закону України «Про освіту». Дотримання академічної доброчесності передбачає відповідальність здобувача-практиканта за зібраний говірковий матеріал. Зокрема, здобувач освіти має пам'ятати, що не можна записувати й подавати до звіту сумнівний матеріал (його обов'язково треба перевірити через опитування інших інформаторів).

Звітна документація реєструється на кафедрі, подається для аналізу та оцінювання керівнику практики від кафедри. Захист практики здобувачем вищої освіти відбувається у визначений кафедрою термін за участі всіх практикантів при комісії, призначеній завідувачем кафедри. Кожен здобувач освіти звітується про виконання програми практики. Оцінка виставляється з урахуванням аналізу поданої документації та рівня захисту й оголошується здобувачам.

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки підбиваються на засіданні вченої ради факультету.

10. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Після завершення практики здобувачі складають диференційований залік, який відбувається у формі звітної конференції. До визначеного терміну практиканти повинні подати на кафедру української мови звіт відповідно до вимог і плану, наведених вище.

Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою, згідно з якою максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Загальна сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для диференційованого заліку
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за виконання програми практики та захист звітів:

№ з/п	Вид роботи	Бали
	Участь у настановчій конференції стосовно діалектологічної практики.	5
	Наукова достовірність, інформативність та повнота змісту вступної частини.	15
	Якість запису діалектного матеріалу (відповідність семантики, багатство синонімії, полісемії лексики і фраземіки; розмаїття стилістичних відтінків назв; урахування динамічних процесів; правильність фонетичної транскрипції).	40
	Наявність аудіо- чи відеозапису, презентації, відеофільму та ін.	15
	Висновки.	10
	Орфографічна, пунктуаційна, стилістична грамотність звітної документації.	10
	Захист практики	5
	Разом	100

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів, ЛА «Піраміда». 2023. 552 с.
2. Дзендзелівський Й.О. Програма для збирання матеріалів до діалектологічного атласу української мови. Київ: Наук. думка, 1987. 298 с.

3. Коваленко Н.Д., Щегельський В.В. Фольклорно-діалектологічна практика: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А., 2015. 140 с.
4. Мигoliniць О.Ф. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Ужгород, 2022. 92 с.
5. Пискач О.Д., Мигoliniць О.Ф. Діалектологічна практика: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта», предметної спеціальності 014.01 «Середня освіта (Українська мова і література)», освітньо-професійних програм «Українська мова і література. Зарубіжна література», «Українська мова і література. Англійська мова і література». Ужгород, 2023. 89 с.
6. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», 24.12. 2020 р., № 61 / 01-04.
7. Про затвердження Положення про практику здобувачів вищої освіти Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», наказ ректора ДВНЗ «УжНУ» № 388/01-17, від 24 лютого 2017 року. Ужгородський національний університет. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/11775>.
8. Про затвердження Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів України, наказ Міністерства освіти України № 93, від 8 квітня 1993 року. Міністерство освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.

Допоміжна література

9. Аркушин Г.Л. Західнополіська діалектологія: навч. посіб. з регіон. діалектології для студ. спец. «Укр. мова і літ.». Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 256 с.
10. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 247 с.
11. Березовська Г.Г. Українська діалектологія: навчальний посібник. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. 154 с.
12. Глібчук Н.М., Асіїв Л.В. Діалектологічна практика: навчально-методичний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 74 с.
13. Гримашевич Г.І. Українська діалектологія: Курс лекцій. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 176 с.
14. Дворянкін В.О. Діалектологічна практика: навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2011. 103 с.
15. Дорошенко Л.І. Етнолінгвістичний аспект дослідження східнополіських говірок: навч.-метод. посібник для студ. філол. факультетів пед. ін-тів та ун-тів. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. 86 с.
16. Закарпатський діалект: бібліографічний покажчик / укл. І.В. Сабадош, О.Ф. Мигoliniць, О.Д. Пискач; відп. ред. І.В. Сабадош. Ужгород, 2009. 135 с.
17. Коваленко Н.Д., Шеремета Н.П. Практикум з проведення діалектологічних досліджень: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Друкарня Рута, 2013. 160 с.
18. Кумеда О.П. Робоча програма з діалектологічної практики. Суми, 2017. 26 с. URL: https://fisf.sspu.edu.ua/images/2020/rp_dial_praktika17_dbal1c.pdf
19. Мартинова Т., Щербина Т. Українська діалектологія: Навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. 148 с.
20. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. *Мовознавство*. 2000. № 1. С.3–9.
21. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. Київ, 1990. 168 с.
22. Меркулова О.В. Діалектологічна практика: методичні рекомендації. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 48 с.

23. Миголинець О.Ф. Практичні завдання з української діалектології для студентів філологічного факультету. Ужгород, 2008. 82 с.
24. Монахова Т.В. Українська діалектологія: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 128 с.
25. Нестерчук О.Г. Українська діалектологія: навчально-методичні матеріали. Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 54 с.
26. Панцьо С.Є. Українська діалектологія. Практикум: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2013. 130 с.
27. Пачева В.М. Діалекти української мови: навч. посіб. Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2012. 84 с.
28. Пашенко В.М. Південно-східна макросистема діалектних систем української мови: хрестоматія з метод. рек. для практ. занять з укр. діалектології, етнолінгвістики, етнографії та фольклору. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2007. 67 с.
29. Прокопчук Л.В. Українська діалектологія: навч. посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2013. 191 с.
30. Прокопчук Л.В. Українська діалектологія: Тестовий контроль: збірник завдань. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2014. 116 с.
31. Сабадош І. З історії словникового опрацювання лексики закарпатського говору. Діалектологічні студії. 4. Львів, 2004. С. 73–103.
32. Сердега Р.Л., Сагаровський А.А. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
33. Суховій О.О. Українська діалектологія: навч. посіб. для практ. занять. Київ: Фенікс, 2014. 215 с.
34. Торчинська Н.М. Українська діалектологія: навчальний посібник. Хмельницький, 2017. 158 с.
35. Українська мова: Енциклопедія / редкол. В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
36. Українські закарпатські говірки: Тексти / упоряд. та передм. О.Ф. Миголинець, О.Д. Пискач. Ужгород, 2004.
37. Фроляк Л. Українські східностепові говірки Донеччини. Дрогобич: Посвіт, 2013. 400 с.
38. Шеремета Н.П. Вивчення лексики подільських говірок: метод. рек. Кам'янець-Подільський: ІВВ Кам'янець-Подільського держ. ун-ту, 2005. 45 с.
39. Шеремета Н.П. Українська діалектологія. Практичні заняття: навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.
40. Шеремета Н.П., Каленюк С.О. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2023. 174 с.
41. Шеремета Н.П., Коваленко Н.Д. Навчальна практика з діалектології: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: КПДУ, ІВВ, 2003. 84 с.
42. Яким М.Б. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Дрогобич: Коло, 2003. 48 с.

Діалектологічні атласи

43. Аркушин Г. Атлас мисливської лексики Західного Полісся. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 412 с.
44. Аркушин Г. Атлас західнополіських фаунономенів. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 321 с.
45. Атлас української мови: У 3-ох томах. Київ: Наук. думка, 1984–2001.

46. Ганудель З. Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. Пряшів. Т. I., 1982; Т. II., 1989; Т. III, 2001; Т. IV. 2010.
47. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини. Част. 1. Фонетика. Чернівці, 1995; Част. 2. Словозміна. Службові слова. Чернівці, 1998.
48. Глуховцева К. Лінгвістичний атлас лексики народного побуту українських східнословобожанських говірок. Луганськ: Альма-матер, 2003. 183 с.
49. Дзедзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських говорів Закарпатської області УРСР. Ужгород. Ч. I., 1958; Ч. II, 1960; Ч. III, 1993.
50. Євтушок О.М. Атлас будівельної лексики Західного Полісся. Рівне, 1993. 134 с.
51. Зінчук Р.С. Атлас словозміни іменників у західнополіських говірках. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 164 с.
52. Колесников А.О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016. 168 с.
53. Куриленко В.М. Атлас лексики тваринництва у поліських діалектах. Глухів, 2004. 260 с.
54. Латта В. Атлас українських говорів Східної Словаччини. Братислава, 1991. 554 с.
55. Лизанець П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ужгород, 1976. 328 с.
56. Назарова Т.В. Лінгвістичний атлас нижньої Прип'яті. Київ: Наук. думка, 1985. 136 с.
57. Нестерчук О. Атлас варіантів власних особових імен Волинського Полісся. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 132 с.
58. Никончук М.В. Лексичний атлас правобережного Полісся. Київ; Житомир, 1994. 17 с. + 200 карт.
59. Омельковець Р. Атлас західнополіських назв лікарських рослин. Луцьк, 2003. 132 с.
60. Пономар Л. Назви одягу Західного Полісся. Київ, 1997. 182 с.
61. Сабадош І.В. Атлас ботанічної лексики української мови. Ужгород, 1999. 104 с.
62. Чирук Л. Атлас ентомологічної лексики Західного Полісся. Луцьк, 2010. 152 с.
63. A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language / Compiled y Janusz Rieger. Warszawa: Semper, 1996. 397 s.
64. Atlas gwar bojkowskich / Pod kierunkiem J. Riegera. T. I–VII. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: PAN, 1980–1991.
65. Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1980–1999.
66. Czyżewski F. Atlas gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy. Lublin, 1986. 230 s.
67. Tarnacki J. Studia porównawcze nad geografią wyrazów (Polesie – Mazowsze). Warszawa, 1939. 101 s. + 186 map.

Діалектні словники

68. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2016. 648 с.
69. Астаф'єва М., Воронич Г. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: у 4-х томах. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. Кн. 1: АЖ. 2014. 516 с.
70. Березовська Г.Г. Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області. Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. 275 с.
71. Бичко З. М. Наддністрянські говірки. Короткий словник. Тернопіль, 2005. 80 с.
72. Брилінський Д. Словник подільських говірок. Хмельницький: Редакційно-видавничий відділ, 1991. 116 с.
73. Вікторіна О.М. Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини. Кіровоград: Центрально-Українське вид-во, 2006. 436 с.
74. Гавука П.Д. Тлумачний словник гуцульських говірок. Косів: Писаний Камінь, 2017. 296 с.

75. Голянич М.І. Мовний портрет села Тюдів. Словник. У 2-х т. Том 1. А–М. Т. 2. Н–Я / Науковий редактор П.Ю. Гриценко. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018–2022.
76. Гримашевич Г. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. Житомир, 2002. 183 с.
77. Грицак М.А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1 (А–Б) / за ред. П.Ю. Гриценка. Київ, 2017. 380 с.
78. Гуцульські говірки: Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
79. Дидик-Меуш Г. Мокряни. Говірка маминого села. Словник. Львів: Піраміда, 2021. 288 с.
80. Доброльожа Г.М. Красне слово – як золотий ключ: Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій. Житомир: Волинь, 2003. 160 с.
81. Доброльожа Г.М. Фразеологічний словник говірок Житомирщини. Житомир: ПП Туловський, 2010. 404 с.
82. Дуда І. Лемківський словник. 26000 слів. Тернопіль: Астон, 2009. 376 с.
83. Жегуц І., Піпаш Ю. Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001. 180 с.
84. Керча І. Русинсько-руський словник: у 2 т. Ужгород: Поліпрінт, 2007. Т. 1. 608 с.
85. Коваленко Н.Д. Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Рута», 2019. 412 с.
86. Леснова В.В. Словник оцінних номенів людини в українських діалектах / за заг. ред. П.Ю. Гриценка. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 304 с.
87. Лисенко П.С. Словник поліських говорів. Київ: Наукова думка, 1974. 260 с.
88. Мартинова Г., Щербина Т. Словник середньонадніпрянських говірок. Черкаси: Видавець Чабанко Ю.А., 2020. 492 с.
89. Матеріали до словника подільського говору / упор. І.В. Гороф'янюк. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 461 с.
90. Матіїв М. Словник говірок центральної Бойківщини. Київ; Сімферополь, 2013. 603 с.
91. Мацюк З. Говорити як медок варити: словник фразеологізмів Західного Полісся та суміжних територій. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 688 с.
92. Мацюк З. Що сільце, то нове слівце: Словник фразеологізмів Західного Полісся. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 476 с.
93. Мацюк З.С. Із народу не викинеш: діалектний словник фразеологізмів. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 134 с.
94. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: У 2-х ч. Київ: Наукова думка, 1984.
95. Панцьо С. Матеріали до словника лемківських говірок (Дієслівна лексика). Тернопіль, 2009. 108 с.
96. Пиртей П.С. Короткий словник лемківських говірок / упоряд. і підгот. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ: Сіверсія МВ, 2004. 326 с.
97. Піпаш Ю.О., Галас Б.К. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005. 266 с.
98. Сабадос І.В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород: Ліра, 2008. 480 с.; Ліра, 2022. 480 с.
99. Словник буковинських говірок / за заг. ред Н.В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
100. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу. 5-е вид., перероб. й доп. Луганськ: Альма-матер, 2005. 348 с.
101. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: У 4 т. Т. 1–4. Запоріжжя, 1992.
102. Чабаненко В. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 2001. 200 с.
103. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів – Нью-Йорк, 2008. 288 с.

- 104.Шкрумеляк М. Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016. 176 с.
- 105.Janów J. Słownik huculski / opracował i przygotował do druku J. Rieger. Kraków: DWN, 2001. 292 s.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

- 106.ІЗБОРНИК. litopys.org.ua. URL: <https://cutt.ly/1Ug8c9e>
- 107.Інтерактивна мапа говорів української мови. URL: <https://dialectmap.org/>
- 108.Карта говорів української мови за І.Зілинським і Ф.Жилком. Енциклопедія українознавства П. Т.2. С. 525. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um151e.htm>
- 109.Наукова бібліотека УжНУ. URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/#myCarousel>
- 110.Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
- 111.Перелік діалектних словників. URL: <https://cutt.ly/8Ug8s2i>
- 112.Перелік лінгвогеографічних джерел. URL: <https://cutt.ly/IUg8GXW>
- 113.Перелік хрестоматій українських діалектних текстів. URL: <https://cutt.ly/2Ug8pfQ>
- 114.Репозитарій УжНУ. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>
- 115.Сайт УжНУ. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/>
- 116.Український лінгвістичний портал. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ЗВІТУ ПРО ДІАЛЕКТОЛОГІЧНУ ПРАКТИКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

СИМКАНИЧ СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

ЗВІТ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
В ГОВІРЦІ СЕЛА ЯРОК УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність: 014 Середня освіта
Предметна спеціальність: 014.01 Середня освіта
(Українська мова і література)
2 курс

Керівник практики:
кандидат філологічних наук, доцент
ПИСКАЧ ОЛЬГА ДМИТРІВНА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ЗАПИС ДІАЛЕКТНОГО МАТЕРІАЛУ.....	12
1. Дієслова руху.....	12
2. Дієслова впливу на об'єкт.....	20
3. Дієслова звучання.....	25
4. Дієслова на позначення процесів споживання їжі.....	30
5. Дієслова інтелектуальної діяльності.....	35
6. Інші дієслова.....	37
ТЕКСТ ДІАЛЕКТНОГО МОВЛЕННЯ, ЗАПИСАНИЙ У ГОВІРЦІ.....	40
ВИСНОВКИ.....	41
ДОДАТКИ.....	43

ТЕКСТ ДІАЛЕКТНОГО МОВЛЕННЯ

Великдень

[у нас ѝе пѣред пѣскоў сорокадѣн:ыї п'іст // тѣждин' у нид'іл'у пѣред пѣскоў с'атемѣ шутку // ўжѣ тот великѣдныї тѣждин' отѣ пост великыї / ни іс':а ц'ілыї тѣждин' // дѣтѣт' ко ѝак хѣче // кос' пѣстит' лише у понид'ілок / се^чредѣ / пѣятниц'а / а кос' пѣстит' ўс'ыї п'іст / кумѣ ѝак мош / ко хвѣрыї або што / та тѣму ни мѣсаї пѣстити //

дѣле там ѝе у нас стрѣст'а пѣред пѣскоў у читвѣр' // у пѣятниц'у ѝе великѣдна пѣятниц'а / їдемѣ на плашчѣн:иц'у // иичї пѣред ним ѝе ѝелепомѣзан':а у сорокодѣн:ому постѣви // дѣле їдемѣ дѣм'ѣ іс плашчѣн:иц'и // дѣма варемѣ ѝѣїц'а / крѣсимѣ ѝїх у великѣдну пѣятниц'у // у субѣту пѣска зам'ішѣїес'а / м'ісимѣ пѣску / мѣлимес'а // шо с'атїліс'ме у нид'іл'у шутку / кладемѣ на пѣску //

у нид'іл'у с'атїц'с'а пѣска скѣро рѣно // дѣле у понид'ілок у нас поливѣл'ныї дин' // д'іточкы їдут' поливѣтис'а дѣхѣми ц'ілыї дин' // і до д'ѣвѣк їдут' хлѣпц'и велик'и тѣже поливѣтис'а и поливѣїут' д'ѣвѣк на ўлици в'їдрами з водѣў / ко п'ѣде по ўлици / тот п'ѣл':атыї // а пѣред пѣскоў иичї у нас ѝе у двѣнѣц':ит' гѣдин сїїнѣшнойѣ / а п'іс'л'а лиш сїїнѣшного с'атїц'с'а пѣска //

у нид'іл'у п'іс'л'а пѣскы у дв'ї годїны ѝе великѣ вич'ѣрн'а // на велик'ѣў вич'ѣрн'и ісход'ѣц'с'а ўс'и д'іточкы / батичкы / матѣчкы и там м'ін'ѣвут' ѝѣїц'а // д'іточкы давѣт' однѣ дрѣгоумѣ ѝѣїц'а / конфѣты / шоколѣды / ко што / и батичкы давѣт' подарѣнкы д'іточкѣм там бїл'а цѣркѣи // п'ісл'а пѣскы у нас чѣрез сѣрок дн'їў ѝе прѣзник вознес'ін':а госпѣд'н'ѣ // ісѣ у нас великыї грекокѣтѣлиц'кыї прѣзник у сил'и // и ѝе у нас прѣзник правослѣўных на с'атѣ нид'іл'у // на іс'и прѣзники продаїут' мїд'ѣники / пѣўно кѣло цѣркѣи ѝїх ѝе // у цѣркѣи гѣс'т'и / ѝак'и прїход'ѣт' / сїлѣїемѣ ѝїх кнышѣми //].

Записала 2022 р. Жанетта Романівна Сейкей від Їолани Томівни Сейкей, 1951 р.н., освіта середня, у с. Фанчиково Берегівського району Закарпатської області.